

Didactiek ESTHETICA

Of hoe het web ontwarren?

www.centrumartvorming.be

Inhoud

- 1 Situatie vroeger: chronologische aanpak met nadruk op beeld- en vormaspecten
- 2 Nieuwe richtlijnen (vanaf 2004 nieuw leerplan): thematisch en inrichten vrije ruimte
  - 2.1 Doelen
  - 2.2 Leerinhouden (≠ invalshoeken)
  - 2.3 Didactische wenken
  - 2.4 Vrije ruimte (≠ thema's)
- 3 Mogelijke benaderingen
  - 3.1 Thematisch: portret of landschap
  - 3.2 Chronologisch (cfr biologie): evolutie werk Mondriaan
  - 3.3 Actualiseren: hoe Griekse kunst aanbrengen
  - 3.4 Techniek (met chronologie): van rotsschildering tot installatie
  - 3.5 Inzicht stimulerend: rond Rembrandt van Rijn (clair/obscur en compositie)
  - 3.6 Inzicht stimuleren: met dia's over renaissance en barok
  - 3.7 Rond een controversiële uitspraak (over kunst)

- 4 “Begeleid Zelfstandig Leren” of BZL in de kunstvakken
  - 4.1 Constructivistische visie op leren (↔instructivisme)
  - 4.2 Assessment (self- en peer-)
  - 4.3 Portfolio (verklaring, inhoud en reflectie)
  - 4.4 Aangepaste aanpak met de nieuwe visie
- 5 Hoe evalueren? (zie leerplan p 27)
- 6 Kunsttuitstap organiseren
  - 5.1 Richtlijnen ministerie
  - 5.2 Hoe reisje naar Keulen concreet vormgeven?
  - 5.3 Hoe evalueren en verwerken?

1 Situatie vroeger (1992-2004)

- Chronologische aanpak en focus op het werk van de kunstenaar als genie
- Verplicht aantal lestijden per periode
  - 25 lestijden te verdelen over de verschillende periodes/ zie schema
- Muziek en beeld integreren in 3e graad
  - Liefst door één leraar over de beide jaren
- Nadruk op de beeld- en vormaspecten
  - Licht, kleur, vorm en ruimte (met uitbreidingen)

Schema periode/min.lestijden (25 LT)

periode	aantal u/week
Componenten beeld- en muziektaal	1u
oudheid (tot 400 na Chr)	5 (Egypte, Griekenland en Rome)
Middeleeuwen (tot 1453)	5 (schilderkunst met de Vlaamse Primitieven)
Renaissance (1400-1600)	2 (Italië: bouwkunst Michelangelo)
Barok en rococo (1600-1789)	3 (Rubens/Rembrandt)
Romantiek en de –ismen (19e eeuw)	5 (vooral muziek en nadruk op impressionisme)
20e eeuw	5 (tot 1960 met L.Fontana)

2 Nieuwe richtlijnen: nieuw leerplan 2004

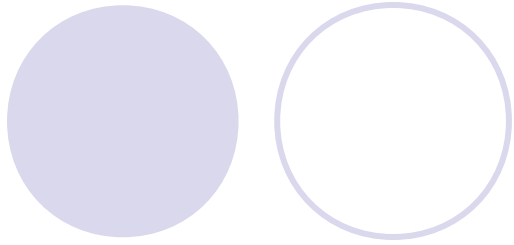
2.1 Leerdoelen

- Een optimale kijk- en luisterattitude verwerven
- Gepast reageren op de appèlwaarde die uitgaat van kunst
- De kijk- en luisterhorizon verbreden met betrekking tot diverse muzisch-creatieve uitingen (dans, design, architectuur enz)
- Een voedingsbodem ontwikkelen om zinvol te blijven omgaan met kunst en cultuur
- Alternatieve evaluatievormen (assessment) toepassen met portfolio (reflectie)

2.2 Leerinhouden (≠ invalshoeken)

- Kunst als communicatiemiddel
  - Leren omgaan met kunst, methode verwerven om te kijken en te luisteren, te ontcijferen
- Kunst in haar verwijzende functie
  - Welke associaties maak je bij het kijken en luisteren?
- De identiteit van de kunstenaar
  - Zowel de scheppende als de uitvoerende kunstenaar
- Hoogtepunten en breuklijnen in de kunst van de 20e eeuw
- Het verschijnsel “stijl” en “stijlgevoeligheid”

2.3 Didactische wenken

- Inspelen op ervaringswereld van de lln met evenwicht tussen lln gerichte en kunstwerkgerichte aanpak
- Evenwichtige spreiding van alle kunsttakken (klassieke kunsten met film, dans, design enz)
- Leerinhouden vrij aan te bieden al of niet in een historisch chronologisch kader (lineair of via associaties)
- Geïntegreerde aanpak muziek en beeld via een vooropgesteld lesthema
- Vakoverschrijdend werken in de vrije ruimte (vooral voor de humane wetenschappen)
- ICT als hulpmiddel ter didactische ondersteuning van ervaringen en processen

Voorbeeld

- **Bouwkunst kan verdere link krijgen met**
  - Henry Van de Velde, de stadbibliotheek Leuven, de locatie van de film “Rosas danst Rosas”
  - →minimal music (Steve Reich, Philip Glass, Wim Mertens e.a.)
  - →opdracht P.O. 3e gr HUW rond Daniël Van Buren
  - →via affiche rond “Buy Nothing Day”

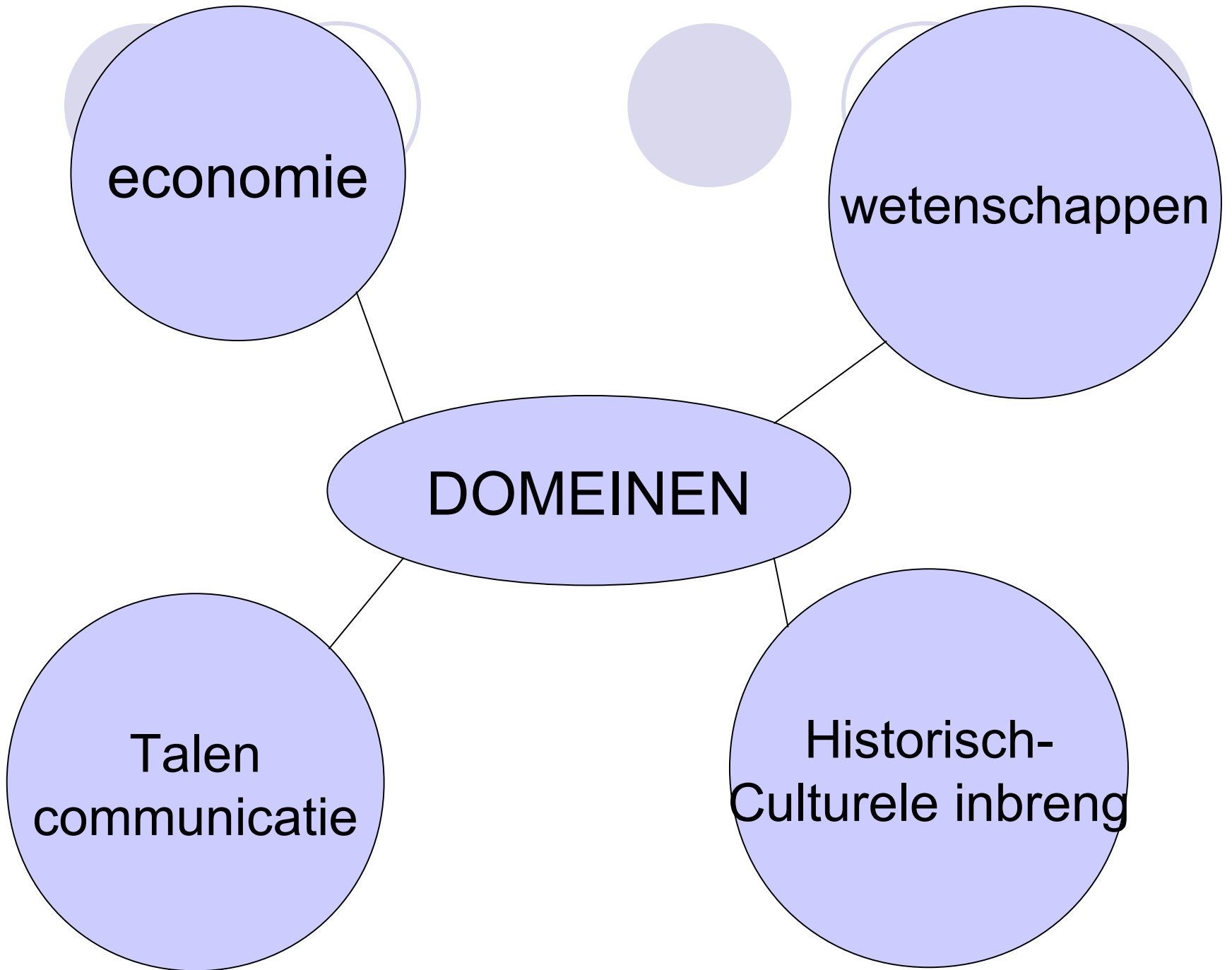
2.4 Invulling vrije ruimte

- Inleiding

- Lessentabel voorziet 1 tot 4 u vrije ruimte afhankelijk van de studierichting
- Autonoom in te vullen door school (pedagogisch project)
- Extra stimulans om projecten uit te werken rond vernieuwing
- Suggesties: leren leren, overgang H.O., vakoverschrijdende thema's, projecten en clustering van vakken

- Mogelijke thema's

economie

wetenschappen

DOMEINEN

**Talen
communicatie**

**Historisch-
Culturele inbreng**

Thema's vrije ruimte (zie leerplan p19)

- Een verhaal kan op $\neq$ manieren verteld worden
- Architectuur in functie van muziek en religie
- Verslaggeving van oorlog en geweld
- Gelijkheid en ongelijkheid, sociale differentiatie en segregatie in grote steden

Werken in de Vrije Ruimte

(d.i. een zwakke afschaduwing van het ondertussen afgebroken Studiehuis NL)

- Werken in de Vrije Ruimte veronderstelt mogelijke nieuwe inhoudelijke invulling zonder ruggensteun van leerplan of leerboek, aandacht voor leren leren en niet louter traditioneel toetsen, maar werk maken van het evalueren van kunnen en kennen
- Zie www.vvkso.be
  - Bij projecten/vrije ruimte
  - 3 syllabi
    - Onderzoek
    - Leren leren
    - evalueren

3 Mogelijke benaderingen

- 3.1 Thematisch: portret of landschap
- 3.2 Chronologisch (cfr biologie): evolutie werk Mondriaan
- 3.3 Actualiseren: hoe Griekse kunst aanbrengen
- 3.4 Techniek (met chronologie): van rotsschildering tot installatie
- 3.5 Inzicht stimulerend: rond Rembrandt van Rijn (clair/obscur en compositie)
- 3.6 Inzicht stimulerend via samengestelde dia's (over renaissance en barok)
- 3.7 Rond controversiële uitspraken over kunst
  - Kunst is figuratief, een vak, is schoon en ernstig, is emotie, is uniek en heeft geen nut

4 BZL in de kunstvakken

- 4.1 Constructivistische visie op leren (↔instructivisme)
- 4.2 Assessment (self- en peer-)
- 4.3 Portfolio (kunst dossier met reflectie)
- 4.4 Aangepaste aanpak met de nieuwe visie (voor de les, instap en opdrachten)

4.1 Instructivisme

versus

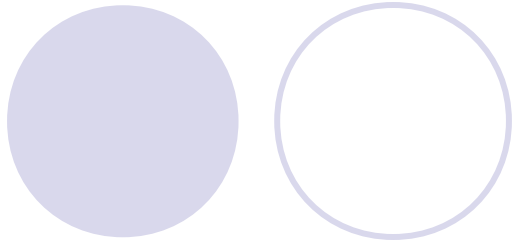
constructivisme

- **Resultaatsgericht**
  - **Product** centraal
  - Receptief leren
    - LIn is ontvanger onderwijs
  - Onderwijs op overdracht gericht
  - Docent is **loods**
- **Gedrag**sgericht
  - **Proces** centraal
  - Actief en zelfstandig leren
    - LIn reguleert zelf leerproces
  - Onderwijs: oproepen leeractiviteiten
  - Docent is **coach**
    - naar hogere vorm van zelfregulatie

4.2 Self- en peerassessment

- Is een proces waarin leerlingen zichzelf en elkaar evalueren (na doorlopen idem leerproces)
- Concreet: In gaan elkaar evalueren volgens vooraf bepaalde criteria
- Criteria: door lkr opgesteld of in samenspraak met leerlingen

- Waaraan moet het eindprodu voldoen?

- Criteria
- Puntenverdeling
- Reflectie vb hoe vond je de opdracht?

- Model van puntenverdeling

- Inhoud (40%)
- Presentatie (door leraar beoordeeld: 10%)
- Presentatie (peer-evaluation: 30%)
- Zelfevaluatie (10%)
- Correctiefactor (10%)

Voorbeeld zelf- en “peer” evaluatie: rond opdracht

- Stap 1. Kennismaking
  - Voldoende interesse voor de opdracht?
- Stap 2. Inspiratie
  - Waar inspiratie opgedaan
  - Hoe info en documentatie verwerkt?
- Stap 3. Uitvoering
  - Met deze opdracht kon ik moeilijk/gemakkelijk starten
  - Verklaar waarom?
  - Beschrijf in volgorde je werkwijze
- Stap 4. Zelfevaluatie
  - Ben ik authentiek (persoonlijk, origineel geweest? Verklaar
  - Uiteindelijk ben ik tevreden over het eindresultaat, omdat...
  - **Welk ander werk van je medeleerlingen sprak je aan en waarom?**
  - Heb ik goed zelfstandig of in groep kunnen werken?
  - Wat heb ik van deze oefening onthouden?

4.3 Portfolio (kunstportfolio):

- Wat?

- een doelgerichte verzameling van het werk van een lln waarin diens inspanningen, voortuitgang en verwezenlijkingen aangetoond worden.
- Bevat bewijzen van reflecties van de lln over diens eigen prestatie, bemerkingen van de lkr en de andere lln

- Soorten

- groeiportfolio = werkstukken zo gekozen door lln dat het leerproces in al zijn stadia duidelijk wordt
(bevat taken, toetsen, oefenblaadjes als kladjes)
- Bestwerkportfolio = hier verzamelen lln hun beste werk in (lln zoeken naar bewijzen van hun sterke kanten met aangeven vaardigheden die nog voor verbetering vatbaar zijn)

Opbouw portfolio (algemeen)

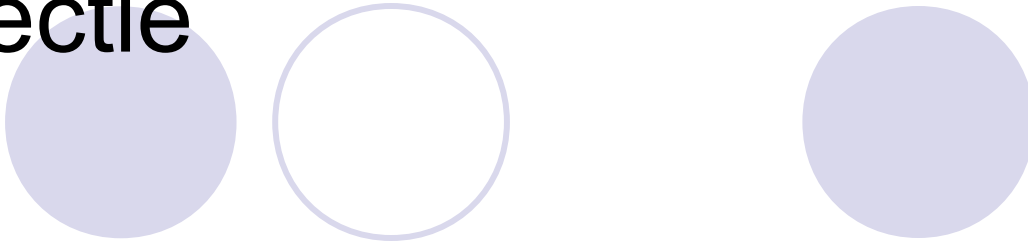
- Inhoudsopgave
- Leeswijzer en/of introductie
- Beschrijving gepresteerde werk
- Beschrijving concrete leerervaring en de evolutie van het leerproces
- Selectie van documenten en werkstukken als bewijsmateriaal
- Reflectie van de leerlingen op de vorige elementen

Inhoud (kunstportfolio)

- Een kunstzinnig mooi verzorgde map
- Met titelblad en inhoudsopgave
- Persoonlijke nota's en hand outs
- Illustraties bij de leerinhoud
- Persoonlijke opdrachten/groepswork
- Verslag van je persoonlijk cultureel parcours bv filmbespreking, verslag bezoek tentoonstelling
- Lijst met top 10: 10 mooie en 10 niet genietbare kunstwerken
- Bespreking van een kunstwerk van de 20e eeuw: uitleggen op het mondeling examen

Reflectie

- Hoe heb je deze manier van werken ervaren?
- Wat heb je geleerd over jezelf als lerende? Als functionerende in een groep? Als kunstliefhebber?
- Zijn er veranderingen opgetreden in de loop van het jaar? Was er een evolutie merkbaar?
- Je bent nu 18 j, einde humaniora; schets jezelf als kunstliefhebber in een metafoor. Ik zie mezelf als een .....
Verklaar.

4.4 Aanpak nieuwe visie esthetica

- Geef werkopdrachten op voorhand
  - Kathedraal Antwerpen: bedenk zelf 10 vragen op voorhand over wat zou je willen weten over deze kerk? Zoek antwoorden op internet en gids elkaar ter plaatse.
- Instap van de les
  - Welk kunstwerk zou je stelen uit een museum?
  - Er zijn 5 kunstwerken gestolen uit een Brussels museum. Geef een omschrijving aan de politie om ze te kunnen identificeren.
  - Je tante belt je op met het mobieltje en je staat voor een schilderij in een museum met de vraag: vertel eens waarom je dit schilderij mooi vindt? Dan bouwstenen via lijst meedelen.
- Opdrachten
  - Bezoek een tentoonstelling als galerijhouder. Je wil enkele werken verkopen. Welke selecteer je? Hoe zou je ze aanprijzen?
  - Met welke kunstenaar wil je een gesprek aangaan. Welke vragen?
  - Maak een video over een architect die een plan moet verkopen aan een klant. Geef daarbij een rolverdeling.
  - Stippel zelf een parcours uit aan de hand van een plan van het Kröller Müller op de Veluwe.
  - Organiseer iets om het retabel “Lam Gods” beter bekend te maken. Organiseer een persconf. Maak een presentatie of een affiche daarrond. Samen met leraar geschiedenis over de stad Gent.

Opdracht

- Bedenk lessituaties bij hoekenwerk/BZL
- Enkele voorbeelden
  - Na een korte uitleg over de componenten, wordt in de klas een map met afbeeldingen en opdrachten ter beschikken gesteld. Leerlingen kiezen zelf een opdracht en lossen deze per twee op. Elke leerling heeft een invulbundel. Deze methode biedt de mogelijkheid om bouwkunst, beeldhouwkunst enz. te combineren. Geef leerlingen voldoende instructies om de map op volgorde te houden. Hoe verwerken/verbeteren? Kort bespreken. Een verbeter sleutel is mogelijk voor enkele opdrachten. Opletten voor bergen verbeterwerk
  - Groepjes van vier leerlingen. Elke leerling bespreekt één kunstwerk. De rest van het groepje luistert en noteert. Elke leerling beoordeelt de andere leerlingen en neemt de vier schilderijen mee naar het examen. Eventueel beoordelingsfiches geven om elkaar te evalueren.

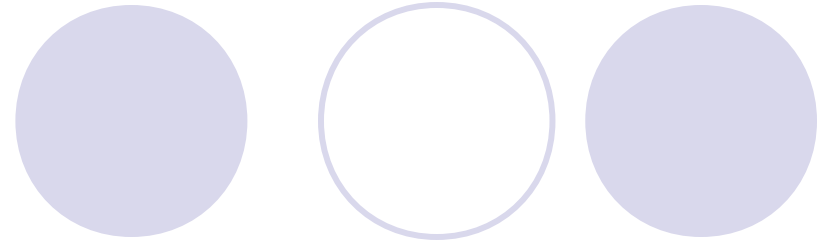
Vervolg voorbeelden

- Portfolio's of cultuurmappen beoordelen: verdeel onder de leerlingen kaartjes met daarop woorden zoals mooi, verzorgd, enz. Laat de leerlingen de kaartjes verdelen bij de portfolio/cultuurmap die dat volgens hen het meest verdient.
- Biedt een aantal afbeeldingen aan. De leerlingen kiezen vervolgens één mooi en één lelijk kunstwerk. Dan stellen ze deze voor. Vervolgens zoeken ze een werk van dezelfde schilder tussen de afbeeldingen.

Vervolg voorbeelden

- Verdeel woordkaartjes onder de leerlingen. De leerlingen moeten het plaatsen bij de beelden waarvan ze vinden dat het daarbij past. Dit werkt zowel in de klas als bvb op bezoek in het Middelheim
- Eén tegen allen. Stel vijftig vragen over de barok. Daag de leerlingen uit. Binnen het lesuur moesten 50 vragen beantwoord worden. Wint de klas, dan krijgen ze een extra 10 en trakeert de leerkracht. Stel bibliotheek, computer en cursussen ter beschikking.

Vervolg voorbeelden

- Hang een prent uit de renaissance en één uit de barok aan de muur. Geef de leerlingen een reeks woorden. Laat hen de woorden in de juiste kolom plaatsen en er drie aan toevoegen. Controlebundels vergemakkelijken verbeterwerk.
- De vier fasen van de Griekse beeldhouwkunst. Enkele leerlingen staan voor het bord. De leerlingen in de klas moeten instructies geven met de cursus: welke houding, welke gelaatsuitdrukking. Dit is ook mogelijk om zonder mondelinge instructies uit te voeren. Leerlingen schrijven de naam van het levende beeld erbij. Zo onthouden ze veel beter de typische kenmerken van elke stijl. Attributen mogen gebruikt worden.

Vervolg voorbeelden

- Klei en muziek combineren.
- Selecteer enkele muziekstukken met een heel ander karakter, bv een stukje harde elektronische muziek, een stukje romantische muziek, enz. Zorg voor bescherming van de tafels.
- Geef elke leerling evenveel stukjes klei als je liedjes selecteerde. Laat ze zich blinddoeken en een eerste stukje klei vastnemen. Speel het eerste stuk af en laat de leerlingen de klei bewerken volgens hun gevoel. Laat het stukje rechts op de tafel leggen. Ga dan verder met het tweede stukje muziek.
- Wanneer je alles beluisterd hebt, gaan de blinddoeken af. Verzamel alle beeldouwwerkjes gemaakt bij het 1e nummer, dan die van het 2e nummer, enz. Wanneer je de verzameling bekijkt, zal je merken dat de vormen soms dezelfde kenmerken vertonen.

5 Hoe evalueren (richtlijnen leerplan)

- Keuze (schoolcultuur)
  - Klassieke toetsen met schriftelijk examen
  - Permanente evaluatie (gewicht attitude?)
  - Portfolio als basis evaluatie
- Factoren voor een eerlijke evaluatie
  - Wijze waarop gegevens worden verzameld
  - Keuze van evaluatiemiddelen
  - Hoe bekomen resultaten vergelijken?
- Zie leerplan ESTHETICA 2004 p 27

6 Kunsttuitstap naar Keulen organiseren

- 6.1 Richtlijnen ministerie
- 6.2 Hoe concreet vormgeven?
- 6.2 Hoe evalueren?

6.1 Richtlijnen Ministerie

- Ministriële omzendbrief over “extra muros”activiteiten
- Reisverantwoordelijke vult document in
- Wordt bezorgd op voorhand aan de directie
- Blad ingevoegd in een register ten behoeve van de doorlichting
- Activiteiten moeten zinvol passen in het schoolgebeuren en aan de totale groep worden aangeboden
- Excursie moet een didactisch-pedagogische doelstelling hebben en in nauw verband met de leerstof staan
- Ingericht door lkr onder controle van de directie
- Grondige en aangepaste voorbereiding is vereist
- Moet vermeld worden in het schoolagenda

Vervolg richtlijnen ministerie

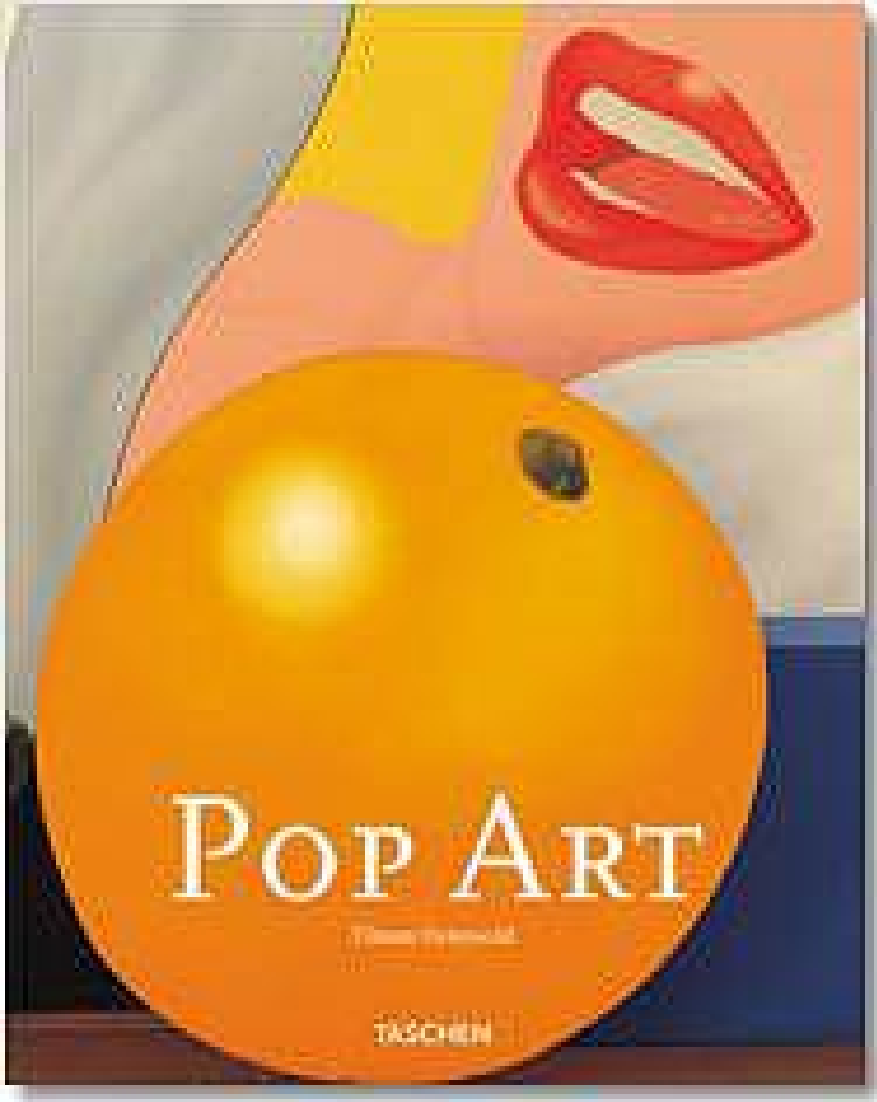

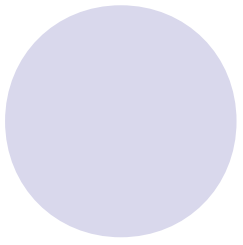
- Met deze excursie beogen wij de volgende pedagogisch-didactische doelstellingen:
  - De IIn moeten aan de hand van een bezoek aan de Keulse Domkerk met een gerichte vraagstelling de bouwstijl kunnen herkennen, de $\neq$ bouwelementen kunnen benoemen, een Gotische wandopbouw herkennen en kunnen tekenen, het ontstaan chronologisch kunnen beschrijven van een kruisribgewelf en een Gotische ruimte kunnen definiëren
  - De IIn moeten het ontstaan en de waarde van het fenomeen POP art en het hyperrealisme kunnen situeren in een historisch en geografisch verband, aan de hand van een bezoek aan de verzameling Ludwig van het Wallraf Richartzmuseum te Keulen

6.2 Hoe uitstap concreet vormgeven?

- Voormiddag bezoek Wallraf Richartz museum met afdeling Ludwig: opdrachten POP art
- 's middags: stadsopdrachten
- Namiddag: teken- en zoekopdrachten in de Dom met de Turmbesteigung

6.3 Evaluatie: verwerking van opdracht Walraff-Richartzmuseum

Reflectieverslag: leren nadenken over je eigen leeractiviteit (over het bezoek, de opdrachten, het groepswerk en over jezelf)

- Bezoek

- Hoe heb je deze manier van werken ervaren?
- Wat is de meerwaarde of minwaarde van deze manier van leren in vergelijking met lessen in de klas?

- Opdrachten

- Wat vond je van de opdrachten in het algemeen?
- De allerleukste? Waarom?
- Andere leuke opdrachten? En waarom?
- Welke vond je niet tof? Waarom?
- Bedenk zelf een opdracht die wij vandaag hadden kunnen doen.

- **Groepswerk**

- Hoe was het klasoverschrijdend werken binnen je groepje?
- Geef elke leerling van je groep een cijfer tussen 1=onvoldoende en 5=uitblinkend

A=samenwerken in je groep

B=actief zoeken naar antwoorden/oplossingen

C=creativiteit/inventiviteit

Naam	A	B	C
1			
2			
3			
4			

Vervolg verwerking

- Noteer op twee lijntjes van elke leerling:
  - Kwaliteit: iets waarin hij/zij uitblonk tijdens het samenwerken
  - Leerpunt: waarin kan hij/zij zich in het groepswerk nog verbeteren, waar volgende keer meer aandacht geven?

Naam	kwaliteit	leerpunt
1		
2		
3		

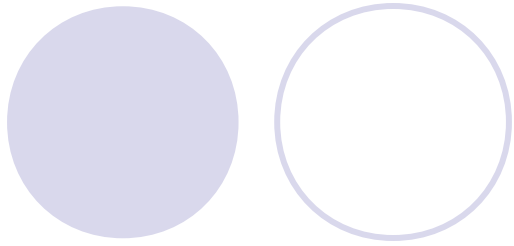
- **Over jezelf**

- Hoe voelde je jezelf binnen de groep?
- Hoe kwam je over bij je medeleerlingen?
- Geef jezelf een cijfer van 1 tot 5
  - Samenwerking
  - Actief zoeken naar oplossingen/antwoorden
  - Creativiteit
- Wat heb je geleerd van jezelf als lerende?
- Als functionerende in groep?
- Als kunstliefhebber?

Algemeen besluit

- Tendens naar meer competentiegericht leren via begeleid zelfstandig leren (BZL)
- Combinatie of samenspel van kennis, vaardigheden en attitudes die een persoon oproept in een bepaalde situatie om een (beeldend)probleem op te lossen in een didactische context (het atelier, voor de computer, in de vrije ruimte)
  - Voor W.T: van wiskundige aanpak naar meer toegepast
  - Voor P.O.: geïntegreerde workshop
  - Voor esthetica: thematisch in de vrije ruimte via hoekenwerk

En dan is er is nog koffie!

